

Dragan Matić

»Takega prizora vendar ni mogoče prenašati!«

Obstrukcija v kranjskem deželnem zboru v začetku 20. stoletja

Zgledi s cesarskega Dunaja

Znamenita obstrukcija v dunajskem državnem zboru je bila, kot bomo to v nadaljevanju navedeno prikazali, »svetal« zglede tudi za kranjske deželnozborske poslance. Leta 1897 so se namreč nemško-nacionalni državni poslanci odločili, da nasilno onemogočijo delo parlamenta, ki je sprejel Badenijeve jezikovne odredbe za Češko. Slednje so odredile, da morajo vsi državni uradniki obvladati oba deželna jezika oz. se ju priučiti, kar pa je bilo za Nemce nesprejemljivo. Obstrukcija je imela jasen namen; preprečiti parlamentarni večini, da bi skozi parlamentarno proceduro spravila postopke, ki so bili potrebni za obnovev nagodbe z ogrsko polovico monarhije – sporazuma torej, brez katerega dualistična monarhija ni mogla funkcionirati. Fran Šuklje, ki je bil kot državnozborski poslanec priča te obstrukcije (po njegovem zatrjevanju pa tudi eden najvidnejših aktivnih udeležencev teh ekscesov), je njene pojavne oblike opisal zelo nazorno:

»Ne morem popisati, kakšni prizori so se odigrali v dobi šestih tednov v poslanski zbornici. Včasih je bil položaj tak, kakor da ste na skrajni periferiji velikega mesta, v zamazani beznici med pretepajočimi se podivjanimi pijanci, in zopet ste imeli občutek, kakor da vas je nemila usoda pahnila v blaznico med tolpo razgrajajočih umobolnikov in zopet ste se znašli v zbornični skoraj prazni dvorani, koje tla so bila posuta z ostanki razbitih namiznih pokrovov in raztrganih tiskovin. V dvorani ni bilo skoraj nobenega poslanca, le tam zgoraj poleg skrajno izmučenega in izčrpanega predsednika je čepel kak zapisnikar, ki je s pojemajočim glasom čital neskončne interpelacije. Odigravalo se je to vsak dan za

dnem mesto stvarnega in resnega dela /.../ Vsak dan se je ozračje v napol blaznem parlamentu poslabšalo /.../ In tako je napočil 24. november /.../ Na lastne oči sem videl iz najbližje bližine gnusne prizore, ki so se odigrali. Videl sem, kako je pijani Schönerer iz rok iztrgal staremu predsedniku Abrahamowiczu simbol predsedniške oblasti, njegov zvonec. Abrahamowicz, ki se je držal ves čas tako neustrašno, kakor kak rimski senator, je z mirnim glasom poklical Schönererja k redu. Obenem je zaukazal strežniku, naj mu prinese drug zvonec mesto tega, ki ga je bil pravkar oskrupil Schönerer. Ali komaj je prezidijalni sluga Močnik, Slovenec iz kamniške okolice, krepak, brihten dečko, prinesel drug zvonec, ga zagrabi Wolf, se obrne proti zbornici, zvoni ostentativno dalj časa ter ga nato posadi nazaj na mizo z zasmehujočim vprašanjem: 'Herr Präsident, haben Sie noch eine dritte Glocke?' /.../ Sedaj pa reče Abrahamowicz: 'Ich unterbreche die Sitzung auf 15 Minuten und ersuche die Herren Ordner, mich von der lästigen Gegenwart der Abgeordneten (slede imena) zu befreien'. Med nepopisnim ropotom je predsedstvo zapustilo svoje sedeže. Tedaj pa stopim par korakov do poslanca Wolfa ter mu rečem mirno: 'Herr Kollega, verlassen wir den Platz.' Ta me pogleda od nog do glave ter mi reče zbadljivo: 'Was fällt Ihnen ein, Herr Vetter?' Jaz na to energično: 'Sie werden den Platz verlassen.' V tem trenutku dvigne Wolf roko proti meni, da bi zamahnil. Prestrežem roko, primem Wolfa za tilnik ter ga porinem od sebe. To pa je bil signal splošnemu metežu! V tistem momentu se je dvignila cela zbornica in od obeh strani se je pričela borba.«

V nadaljnjih opisih je Šuklje izpovedal, kako je nemški univerzitetni profesor Pfersche potegnil

nož in kako ga je potem on, Šuklje, zagrabil za roko, da ni prišlo do klanja. Takoj zatem naj bi njemu, Šukljetu, sam Schönerer skušal s stolom razbiti glavo, pa mu je to v zadnjem trenutku preprečil štajerski poslanec Hagenhofer /.../¹ Naslednji dan so bile razmere še hujše, ko je grof Falkenhayn predlagal spremembo poslovnika parlamenta, s katero bi dobil predsednik parlamenta pooblastilo, da poslance, ki motijo in onemogočajo delo parlamenta izključi za tri seje s privolitvijo parlamenta pa celo za 30 dni: »Toda hrup je bil tako velik, da predlagatelja nikakor ni bilo mogoče razumeti. Predlagatelj sam je stenografu v uho zatrobil besedilo, s katerim je utemeljeval svoj predlog. Mi desničarji /.../ smo pač znali zakaj gre. Istotako, naravno tudi predsedstvo. Levičarji besne kakor brezumni in ko se na dano znamenje dvigne cela desnica, izjavlja predsednik, da je Falkenhaynov nujni predlog sprejet. Paroksizem levičarjev narašča do vrhunca. Razbijajo z rokami in nogami, žvižgajo in tulijo, dvigajo se celi oblaki prahu. V zbornici nastane divji metež. Stari parlamentarci se zgrabijo in obdelujejo s pestmi. Predsedstvo je bilo primorano zapustiti dvorano, ministri so bili že prej pobegnili /.../ In tako je napočil omniozni 27. november. Med tem časom pa je bila že pokonci ulica. Goste trume delavcev in študentov so obkolile parlament. S silnim vpitjem so nazdravljale znane nemškonarodne in socijalnodemokratske poslance. Množica je kričala: 'Doli z Badenijem, pereat lex Falkenhayn!' /.../ Komaj sta se prikazala na predsedniški tribuni Abrahamovicz in dr. Kramar, se je začel peklenski škandal. Stenografični zapisnik je žalosten izkaz za oni nizki nivo, kamor more pahnuti politična strast sicer neoporečno izobrazene može /.../ Skoraj bi rekel, da je bila še dokaj dostojna psovka, če je univ. prof. Pfersche zakričal na predsednika Abrahamovicza: 'Alter armenischer Hund.' Kar naenkrat pa se odstranila iz soc. demokratske skupine dva majhna gibčna poslanca /.../ preskočita ograjo in se zaletita v predsedstvo. Takoj je bila na mestu dunajska policija /.../ lex Falkenhayn se je začela izvajati /.../ Po mojem uverjenju je 24. novembra 1897 bila zapečaten usoda habsburške monarhije! Od tedaj je bilo ubito parlamentarno življenje na Avstrijskem.«²

1 Franjo Šuklje, *Iz mojih spominov*, III. del, Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana 1929, str. 3–8.

2 Prav tam, str. 8–10.

Obstrukcija, sredstvo kranjskih klerikalcev v boju za doseg splošne in enake volilne pravice

Vse te »moderne« metode preprečevanja dela parlamentarne večine so seveda pozorno spremljali tudi kranjski politiki. In vodji slovenskih klerikalcev dr. Ivanu Šušteršiču se ni zdelo, da bi ta način uveljavljanja političnih interesov bil škodljiv, pač pa je čez nekaj let prišel na misel, da bi to lahko bila učinkovita pot za doseg večje vpljave njegove stranke v kranjskem deželnem zboru. Še posebej zato, ker ob krizi državnega zbora leta 1897 ne vlada ne cesar nista zavzela odločnega stališča, to pa je dajalo vtis, da je obstrukcija sicer nezaželena, ni pa prepovedana. Pripadniki *Katoliško nacionalne stranke*, kot se je takrat imenovala klerikalna stranka, ki ji je načeloval Šušteršič, so bili v začetku 20. stoletja že dodobra frustrirani. Na kranjskih deželnih volitvah niso mogli prejeti toliko glasov, kot bi jim jih dejansko, glede na njihov (oz. bolje rečeno cerkveni) vpliv na podeželsko prebivalstvo, pripadalo. Kranjski deželnozbornski volilni red je namreč, podobno kot v drugih deželah monarhije, že od začetka ustavne dobe 1861 temeljil na kurialnem sistemu. Na Kranjskem se je tako že od razcepa slovenskega političnega tabora na *Narodno-napredno* oz. liberalno stranko in *Katoliško-nacionalno* oz. klerikalno stranko uveljavilo naslednje stanje: 11 poslancev veleposestva in mesta Kočevje je prihajalo iz nemške stranke, 9 mandatov mest in trgovske zbornice je pripadlo Narodno-napredni stranki, 16 poslanskih mest iz kurije podeželskih občin pa je dobila Katoliško-nacionalna stranka.³ Že od 1895 je bil v veljavi pakt med Nemci in slovenskimi liberalci, ki je bil podlaga za protiklerikalno večino v kranjskem deželnem zboru in s katerim so bili klerikalci obsojeni na vlogo statista. Slovenski klerikalci so sicer svoje liberalne sonarodnjake obtoževali narodnega izdajstva in paktiranja s smrtnim narodnim sovražnikom. To pa na slovenske liberalce ni toliko vplivalo, da bi se tej zvezi odrekli. Na očitke o narodnem izdajstvu so odgovarjali, da njihov sporazum z Nemci ni sklenjen na škodo slovenskih nacionalnih interesov, pač pa v prid napredka, svobodomiselnosti ter svobodnega razvoja kulture in umetnosti. V taki

3 Prim. Janko Pleterski, *Dr. Ivan Šušteršič 1863–1925*, Založba ZRC, Ljubljana 1998, str. 3.

situaciji torej ni čudno, da so se recepti iz dunajskega parlamenta klerikalcem zazdeli privlačni.

21. 6. 1902 so klerikalni poslanci na čelu s prvopodpisanim dr. Ivanom Šušteršičem vložili nujen predlog glede spremembe deželnega reda in deželnega volilnega reda, in sicer na podlagi splošne in enake volilne pravice. V utemeljitvi predloga je Šušteršič še enkrat prikazal krivičnost kurialnega sistema. Pri tem mu je pripisoval daljnosežen vpliv in trdil, da je s tem krivičnim volilnim sistemom ogoljufano kmečko prebivalstvo, kar da ima za končno posledico zapostavljanje njegovih interesov in množično izseljevanje vseh količkaj sposobnih ljudi. To naj bi med drugim dokazovalo dejstvo, da je v Avstriji dramatično poskočilo število tistih, ki so se odtegnili naboru. Krivičen volilni sistem naj bi bil torej kriv tako za zmanjšano obrambno sposobnost države kot tudi za gospodarsko recesijo. Na drugi strani je Šušteršič ožigosal nepravilnost privilegijev volivcev, ki volijo v meščanski in veleposestniški zbornici. Po njegovem mestna in veleposestniška kurija nista imeli podlage za obstoj, saj naj ne bi bilo moč govoriti o interesnem zastopstvu – o tem bi bilo po Šušteršičevem mnenju mogoče govoriti samo v primeru, ko bi se osnovale kurije na podlagi stanov. Ob tem je Šušteršič izpostavljaj napredne države kot npr. Italijo, Nemčijo in Francijo, kjer je bila splošna in enaka volilna pravica že v veljavi. Posebej so bile zgovorne številke o volilnem sistemu na Kranjskem, na katerega se je skliceval: Katoliško-narodna stranka je po Šušteršičevih navedbah prek svojih 16 poslancev zastopala 37.412 volivcev (Ivan Hribar je z medklicem temu oporekal, češ da v resnici zastopa le kakih 450 duhovnikov), liberalno-narodna z devetimi poslanci 6.399 volivcev, nemška pa z 11 poslanci zgolj 368 volivcev. Tako je bil jasno prikazan absurd, ko sta stranki, ki sta zastopali skupaj 6.767 volivcev imeli večino, klerikalci pa so bili v manjšini, in to kljub temu da so jih izvolili v kuriji, v kateri je volilo petkrat več volivcev kot v mestni in veleposestniški kuriji skupaj. Posebej je bila stvar v nebo vpijoča glede nemške stranke. Za njo naj bi skupno glasovalo 368 volivcev, od tega pa je samo dr. Schöppl, izvoljen v Kočevju, zastopal 278 glasov. Ostalih devet poslancev veleposestva pa je zastopalo samo 90 volivcev, torej je na enega prišlo zgolj devet volivcev. Take razmere je Šušteršič označil za slabše od absolutizma, in izjavil, da gre v resnici za absolutizem oligarhije. To pa naj bi bilo

po njegovi oceni desetkrat slabše od absolutizma enega vladarja. Ob tem, ko je Šušteršič zagovarjal splošno in enako volilno pravico, se je – kot smo omenili – skliceval na splošno vojaško obveznost, posebej pa še na to, da davčni sistem v državi sloni na posrednih davkih, ki se pobirajo enako pri revežih in bogatinih. To naj bi prav tako napeljevalo na logičen sklep o potrebnosti uvedbe splošne in enake volilne pravice. Na koncu je Šušteršič svoj predlog utemeljeval še z »*neumrjočo Bogu podobno dušo*«, ki je dana vsakemu človeku, ne glede na to, ali gre za plemiča, bogatina ali uličnega pometača. Pri tem je svaril še pred nevarnostjo, da bi se država naslonila izključno na kapitaliste. V kapitalizmu naj ne bi bilo dobro iskati temelj države, pač pa naj bi ga bilo najti v »*čvrsti, krepki, zdravi človeški moči*«. Ob koncu je Šušteršič utemeljil tudi zahtevo po spremembi deželnega reda, saj naj bi ta kot deželna ustava počival »*na temelju starih, zastarelih in zarjavelih privilegijev*«. Po drugi strani pa je Šušteršič zatrjeval, da je deželni volilni red le izpeljava deželnega reda, v slednjem pa naj bi bilo posebej problematično določilo o sestavi deželnega odbora, ki je imel izvršilna pooblastila – in je bil po nekaterih potezah podoben deželni vladi. V deželni odbor je namreč vsaka kurija volila svojega zastopnika, in to ne glede na ogromno nesorazmerje glede števila volivcev, ki jih je zastopala. Deželni odbor naj bi po Šušteršičevem predlogu nadomestili profesionalni deželni uradniki. Dalje naj bi bilo treba spremeniti sestavo deželnega zbora (tu je Šušteršič predlagal celo, da se odpravi virilno poslansko mesto za ljubljanskega knezoškofa) in zagotoviti njegovo avtonomijo tako, da si sam voli svoje predstojnike in predstavnike. Ko je Šušteršič zaključeval svojo dolgo utemeljitev, je izzval liberalnega prvaka Ivana Hribarja. Spomnil ga je, da se je pred leti sam zavzemal za splošno in enako volilno pravico, ter menil, da zdaj enak predlog preprosto mora podpreti. Ta provokacija pa je imela daljnosežne posledice. Hribar je namreč odgovoril, da se še vedno zavzema za isto kot Šušteršič, vendar pa je v isti sapi poudaril, da je pred uveljavitvijo splošne in enake volilne pravice potrebno zagotoviti, da bo ljudstvo v resnici prišlo do zmage: »*Naš zakon je tak, da kazen določa za kupovanje glasov. Ali ni sto- in stokrat več, ako duhovščina s prižnice in v spovednici naše ljudstvo haranguira ...*« Na te besede so se klerikalni poslanci burno odzvali in s tem se je dejansko začela klerikalna obstrukcija deželnega zbora. Hribarju

so namreč skušali s kričanjem prepričati, da bi nadaljeval, saj so se postavili na stališče: »*Mi ne pustimo naše duhovščine blatiti in sramotiti.*« Zahtevali so, da naj se Hribar za izrečene besede opraviči ali pa naj ga predsedujoči pozove k redu. Vitez Lichtenberg, namestnik deželnega glavarja, ki je vodil sejo, pa je bil prav nasprotnega mnenja. Izjavil je, da mora klerikalne poslance zaradi nekulturnega vedenja pozvati k redu, Hribarja pa je povabil, naj nadaljuje. Ker so klerikalni poslanci – ob izdatni podpori gledalcev na galeriji – grozno kričali, so liberalni poslanci in poslanci nemške stranke obstopili poslanca Hribarja in stenografe. Tako je lahko nadaljeval z govorom in še enkrat poudaril, da se bo zavzel za splošno in enako volilno pravico, ko duhovščina ne bo več mogla vplivati na volivce, oz. ko jih bo nehala izsiljevati z argumenti pekla in nebes. Zatem se je k besedi prijavil dr. Krek, vendar ni uspel priti do besede, saj so njegovi strankarski sodruzi začeli izvajati naslednje: »*Ves čas na levi trajajoči ropot preide v hrupno obstrukcijo. Poslanec Šušteršič in somišljeniki bijejo s pestmi, knjigami, tintniki in sipnicami ob mize in začnejo piskati na trobentice in ropotati z ropotuljami, škrpetci in bobnom.*« Potem ko je tovrstna obstrukcija trajala dve in pol uri, se je predsedujoči na prošnjo dr. Kreka odločil, da zaključi sejo, s tem da lahko Krek svoj govor dokonča na naslednjem zasedanju.⁴

Ko pa so se kranjski poslanci čez dva dni zopet zbrali, zasedanje ni trajalo dolgo. Kmalu se je namreč k besedi prigrabil liberalni poslanec Ferjančič, izzvan, ker je na prejšnji seji Šušteršič o njem govoril, da je svoje uradniško napredovanje pribelal na Dunaju. Te obtožbe je zanikal, ker pa mu je Šušteršič v medklicih očital, da je korumpiran, ga je Ferjančič zavrnil, češ da so sodišča ugotovila, da ima on, Šušteršič, umazane roke. To je slednjega spravilo do jeznega izbruha – prihrumel je pred Ferjančičev sedež, razbijal po mizi, ga zmerjal z lumpom, kradljivcem, na vse liberalne poslance pa kričal, da so: »*Judje, lumpje, izdajice! Ste Celje izdali! Plačane vladne beštije!*« Obenem je tudi dr. Ivanu Tavčarju grozil z zaušnicami. Ker je prišlo do splošnega nereda, je deželni glavar po neuspešnem prigovarjanju in prepričevanju poslancev sejo prekinil.⁵ Zaradi očitne nezmožnosti, da bi deželni zbor deloval, je vlada zasedanja prekinila.

4 Obravnave deželnega zbora Kranjskega v Ljubljani za leto 1902, II. seja z dne 21. 6. 1902.

5 Prav tam; seja z dne 23. 6. 1902.

Ob koncu leta 1902 pa je Narodno-napredna stranka izdala knjižico z naslovom *Obstrukcija v deželnem zboru*, v kateri je bil natančneje opisan način klerikalne obstrukcije na seji, ki je potekala 21. in 23. 6. 1902: »*Zdaj so začeli klerikalci obstrukcijo z razsajanjem in razbijanjem. Letele so ostre besede. Šušteršič in njegovi kompanjoni so psovali kakor pijane barabe, posebno barona Liechtenberga, in se rotili, da ne puste nikogar več govoriti. Šušteršič je po mizi premetaval neki kodeks, kakor bi bil to kak žakelj žindre, Brejc je razbijal s tintnikom, Schweitzer in Jaklič sta tolkla s pestmi po mizi. To pa ni oviralo župana Hribarja. Napredni poslanci so se vstopili okrog njega, da ni mogel noben klerikalec blizu, stenografa sta se vsedla pred njega in Hribar je svoj govor nadaljeval in tudi končal. Namen klerikalne obstrukcije je bil s tem preprečen, a klerikalci so obstrukcijo nadaljevali, da si so ž njo le svojemu lastnemu pristašu branili govoriti. Besedo je dobil namreč dr. Krek, a govoril ni, ker so Šušteršič, Brejc, Schweitzer in Jaklič razgrajali. Šušteršič je kravarja Drobniča moral učiti, kako naj dela nemir, a mož je okoren in se kot obstrukcionista ni obnesel. Razen imenovanih je samo še Dular nekaj časa trkal s tintnikom in Pogačnik je prišel parkrat v dvorano ter s svinčnikom prav ponižno malo potrkal, vsi drugi klerikalni poslanci so šli iz dvorane; kmetje so prepustili katoliški inteligenci, da uganja pobalinstvo, ter po hodnikih zdihovali, kaj bo, če deželni zbor ne bo mogel delati in torej ničesar dovoliti za kmeta. V tem pa so klerikalci poslali po razne igrače in začeli pravi pravcati pobalinski koncert s trobenticami in ragljami ter z malim bobenčkom. Zdaj je bobnal dr. Šušteršič, zdaj dr. Brejc. Slednjemu se je bobenček posebno dobro podal, saj je gledalce spominjal na tistega Bobenčka, kjer se je Brejčev tast izkazal kot tihotapec. Dve in pol uri je trajal ta koncert. Dr. Krek je moral ves čas stati na svojem mestu in se ni smel vsesti, sicer bi bil izgubil besedo. Ubogi Krek. Držal se je kakor cigan pod gavgami in kar višnjevi je postajal od dolgega stanja. Muzika se je pa nadaljevala. Čim so Šušteršič, Brejc, Schweitzer in Jaklič nekoliko odnehali, je baron Liechtenberg pozvonil in klerikalni junaki so morali zopet začeti. Najbolj klavrno vlogo je igral konsumar-učitelj Jaklič. Tolkel je z neko črepinjo po tintniku, a čim je deželni predsednik pogledal na njegovo stran, ga je kar ruknilo in skrilo je črepinjo. Dokler je baron Hein gledal na*

tisto stran, se Jaklič ni ganil in šele nadaljeval, ko je bil gotov, da ga deželni predsednik ne vidi ...»⁶

Še huje je po opisih liberalcev potekala seja naslednjega dne: »Komaj pa je dr. Ferjančič izustil besedo, da so sodišča dr. Šušteršiču soglasno prisodila umazane roke, spremenili so se zgoraj omenjeni klerikalci v prava živinčeta /.../ še celo pijani popje niso v stanu, da bi se tako odurno in živalsko obnašali. Sramota je obšla spodobne ljudi, kolikor jih je v katoliško-narodni stranki. Med te pa ne štejemo niti dr. Kreka niti dekana Arkota, ker ta dva človeka sta v svojih duhovskih oblekah verno in do konca prisostvovala dr. Šušteršiču, dasi se je obnašal kakor norec, ki je ravnokar s prisilnim jopičem še na sebi ušel iz blaznice. Sodba bila je enoglasna: da ne more to biti normalen človek in da je prismoda v pravem pomenu besede, ker tako se more obnašati kvečjemu stekel pes ali pa bolnik v blaznici. Najprej je dr. Šušteršič v družbi s kravarjem Drobničem in z dr. Brejcem priskočil k sedežu dr. Ferjančiča in Hribarja, kričal je kakor jesihar: 'Lump, lump, lažeš, slepar, kradeš državi denar, baraba.' Pri tem so vsi trije z rokami razbijali po mizi pred Ferjančičem in Hribarjem. Mi smo ta dva, ki sta mrzlokrvno prenašala psovke iz srca občudovali. Nas jeden bi bil brez dvojbe izgubil hladnokrvnost in pograbil bi bil stol ter okresal te klerikalne smrkvavce, da bi se bili s krvavimi glavami priplazili do svojih sedežev /.../ Že so se dvigale pesti, kar je prihitel g. dež. glavar bled kakor zid ter je Šušteršiča potisnil proti sedežem klerikalnih poslancev. Ta pa je prav kakor pijanec ali norec pričel proti središču in proti desnici hripavo upiti: 'Koruptna banda! Boste tako kmalu pocrkali! Ste tatovi in lumpje! Vi kradete! Vi žrete! Vi ste barabe! Sram vas bodi! Vi ste vse izdali! Ste se vladi prodali! Vi usrani vladni hlapci! Krave! Lumpi! Lumpi! Psi!' /.../ Glavar Detela izjavi, da takim ljudem ne predseduje nikdar več, ter zaključi sejo!«

Liberalci so v omenjeni brošuri obtožili klerikalce, da je njihov interes, da na vsak način pridejo do večine, ne glede na posledice za prebivalstvo. Njihov končni cilj pa naj bi bil, da bi si potem iz deželnih sredstev napolnili žepe prek raznih konsumov in podobnih sumljivih ustanov. Do zadnjih volitev naj bi namreč delo potekalo stvarno in razumno, vendar je na slednjih bilo v deželni zbor izvoljeno nekaj »konsumarjev« z »ožlindranim« dr.

6 Obstrukcija v deželnem zboru (dalje: Obstrukcija), Narodna tiskarna, Ljubljana 1902, str. XIII–XV.

Šušteršičem na čelu. Hkrati so poudarili, da so klerikalcem Hribarjeve besede o tem, kako duhovščina vpliva na volivce s prižnice in spovednice, služile zgolj kot povod za začetek obstrukcije, s katero so prej že dlje časa grozili. Liberalci so predvsem opozarjali na škodljive posledice, ki jih bo ta obstrukcija prinesla kranjskim deželanom: »To traja lahko šest let. Kako škodo ima lahko prebivalstvo, če deželnega zbora ni, tega pač ni treba pripovedovati. Vse zastane. Ne bodo se delali vodovodi, ne bo se delalo cest, gorenjska kmetijska šola se ne ustanovi, vinogradniki ne dobe podpor itd. itd. Kakor rečeno, zastane vse in da je to za deželo strašen udarec, bo menda vsakdo uvidel.«⁷

Ker sta bila njena predloga za reformo deželne ustave in volilnega reda zavrjena, se je torej Katoliško-nacionalna stranka odločila za obstrukcijo delovanja deželnega zbora, s čimer si je prislužila nenaklonjenost vlade in cesarja. Na ta način je bilo delo deželnega zbora onemogočeno za 14 mesecev – do jeseni 1903. Katoliško-nacionalna stranka je v tem času svojo zahtevo po enaki in splošni volilni pravici burno propagirala na javnih političnih shodih, na katerih so njeni govorniki »vzdigovali na noge zlasti kmečki živelj«. Na enem od teh shodov je Evgen Lampe vehementno razglašal: »Današnja obstrukcija v deželnem zboru kranjskem se da postaviti na stran samo kmečkemu uporu v 16. stoletju!«⁸ V obratnem smislu tj. razkrinkavanja pravih klerikalnih namenov – da bi klerikalci skupaj z duhovščino zavladali Kranjski s pomočjo neukih kmetov in to ne glede na škodo, ki jo povzročajo z obstrukcijo – so potekali tudi protestni shodi Narodno-napredne stranke, eden največjih že 6. 7. 1902 v Ljubljani.⁹

Po določenem času pa je Katoliško nacionalna stranka ugotovila, da ji dosledna obstrukcija v deželnem zboru ne bo prinesla želenega. Na pritisk vlade je jeseni 1903 začela govoriti o možnosti kompromisne rešitve, tj. o uvedbi splošne kurije in sprejetju predstavnika Katoliško-nacionalne stranke v deželni odbor. Ta kompromisni predlog pa med liberalci in kranjskimi Nemci ni naletel na nikakršen odziv.¹⁰

7 Prav tam, str. XVII–XIX.

8 Janko Pleterški, n. d., str. 130.

9 Obstrukcija, str. II–IV.

10 Prim. Janko Pleterški, n. d., str. 155, 162–163, 166–173.

Št. 6. V Ljubljani, dne 16. decembra 1905. Leto I.

Izhaja vsako soboto in velja:
vse leto K 10.—
pol leta „ 5.—
četrt leta „ 2:50

Inserati:
Petit-erste 1krat stane 20 vinarjev.
Pri večkratni inserciji po dogovoru.

Uredništvo sprejema le frankirane rokopise
ter jih ne vrača.

Uredništvo je v Ljubljani, Knaifove ulice 5,
I. nadst., upravnništvo pa ravnostni spodaj.

Posamezna številka 20 vln.

OSF.

Politično-satirični tednik.

Uspeh splošne in enake volilne pravice po domnevi klerikalnih prvakarjev.

Šušteršič med uživanjem v jedi sedi na Tavčarjevi odrti koži, Hribar pa mu streže s pijačo.

Kar ni zmogla obstrukcija, je uspelo nacionalizmu

Ob naraščajoči nejevolji vlade in dvora, ki jima je bila obstrukcija trn v peti, so se klerikalci morali oprijeti drugačne taktike. Še bolj kot do tlej so zaigrali na nacionalno noto in poskusili še bolj razkrinkati dvoličnost slovenskih liberalcev. Kot smo omenili, so se slednji iz strahu pred naraščajočim krščansko-socialnim gibanjem povezali z Nemci in z njimi v kranjskem deželnem zboru vodili skupno politiko, ki naj bi branila interese svobodomiselnosti, meščanstva, veleposestva in nemške manjšine. Zato poslanci slovenske Narodno-napredne stranke običajno niso glasovali za predloge klerikalnih sonarodnjakov niti takrat, ko naj bi ti bili v slovenskem nacionalnem interesu. Tako npr. leta 1904 niso hoteli podpreti nujnosti predloga, da deželni zbor obravnava tendenciozno poročanje korespondenčnega urada v zvezi z ekscesom na ljubljanskem kolodvoru, ko so demonstranti pretepli kadeta Malitscha in mu odvzeli sabljo. Uradno sporočilo, ki so ga povzeli dnevnikarji v državi in tujini, je govorilo o tem, da so kadeta napadli s hrbta samo zato, ker je pri nakupu cigaret s trafikantom spregovoril v nemščini. Slovenske priče pa so nasprotno izpovedale, da je kadet oholo psoval in zmerjal demonstrante z najbolj žaljivimi izrazi. Slovenski liberalci so se postavili na stališče, da se seveda strinjajo s tem, da je potrebno ta slučaj obravnavati v deželnem zboru, da pa ne podpirajo nujnosti, saj klerikalne nujne predloge zavračajo iz načelnih razlogov, ker bi s tem podprli njihovo obstrukcijo delovanja deželnega zbora. Vrhu vsega pa so slovenski liberalci menili, da je potrebno, da se pridobijo sodni spisi, ki bodo relevantna osnova, na kateri bo mogoče o zadevi trezno presojati. Ob tem so na čelu z dr. Tavčarjem obtožili klerikalce, češ da so komaj dočakali, da ta eksces zlorabijo proti liberalcem, kar naj bi tudi odkrito izjavil klerikalni poslanec Pogačnik. Šušteršič je te navedbe zanikal in pred vsem deželnim zborom obtožil Ivana Tavčarja, da laže, kar je privedlo do sledečega ekscesa: »Dr. Šušteršič: 'Prosim, gospod Tavčar še danes trdi, da je resnica. Vzajem na znanje, kakor me tudi navdaja prepričanje, da bo še dolgo trajalo, dokler se bo gospod Tavčar navadil govoriti resnico.' – Dr. Tavčar: 'Kaj takega me ne žali od takega lažnjivca, kakor ste Vi!' – Dr. Šušteršič: 'Prosim gospod deželni glavar – lažnjivec – to je neparlamentarni izraz! (Velik hrup v celi zbornici – Deželni glavar

zvoni) Ravno s tisto pravico vam jaz lahko rečem, da ste lažnjivec.' – Dr. Tavčar: 'Ali mislite, da si bom jaz pustil od vas neresnico očitati?' – Dr. Šušteršič: 'To bom jaz dokazal, da se mora reči, če je kdo lažnjivec, ste Vi!' (Velikanski hrup v celi zbornici in na galerijah. – klici na galerijah: 'Živjo dr. Šušteršič!' 'Živjo dr. Tavčar!' Klici v središču: 'Lažnjivec! Hinavec! Lažnjivec!') – Dr. Šušteršič: 'On bo meni očital, da sem lažnjivec, on ki od laži živi!' – Dr. Tavčar: 'Vi živite od laži in hinavščine!' – Deželni glavar neprestano zvoni. Poslanec dr. Šušteršič zapusti sedež in hiti pred dr. Tavčarja, tolče ob mizo in meče popir proti dr. Tavčarju s klici: 'Lažnjivec! Sram vas bodi! Vi ste najnesramnejši lažnjik! To bom dokazal! Sram vas bodi! Tak človek bo meni očital, da od laži živim!' – Dr. Tavčar: 'Zverina!' – Poslanec Hribar: 'Prosim, dajte vendar mir, takega prizora vendar ni mogoče prenašati!«¹¹

Slovenski narod je med drugim, ko je komentiral ta dogodek, na naslovni strani 8. 10. 1904 zapisal, da se je taktika klerikalne obstrukcije spremenila: »Že več dni se je govorilo po Ljubljani, da letos ne mislijo klerikalci obstruirati z dolgimi interpelacijami in vprašanji na deželnega glavarja, nego da hočejo v vsaki seji povzročiti velik škandal in s škandali razgnati deželni zbor.« Po informacijah Slovenskega naroda so nameravali klerikalci povzročiti najprej škandal Tavčarju, zatem Hribarju, potem baronu Schweglu, končno pa še deželnemu predsedniku Heinu. Največja krivda za obstrukcijo pa naj bi bila na strani škofa Antona Bonaventure Jegliča, ki naj bi obstrukcijo odobral, ščitil in podpiral.

Dejansko pa v deželni hiši do škandalov ni prihajalo samo na sejah, pač pa tudi po njih. 7. 10. je – po prej opisanem cirkusu na seji deželnega zbora – prišlo do ekscesa, ko sta si na hodniku deželnega zbora skočila v lase deželna poslanca Ivan Šušteršič in grof Josef Anton Barbo Waxenstein. Pretep so preprečile tretje osebe, ki so oba poslanca ločile. Za tem je grof Barbo pozval Šušteršiča na dvoboj in – glede na to, da je bil grof rezervni nadporočnik – določil kot svoja zastopnika dva vojaka: upokojenega generalmajorja Rudolfa von Galla in nadporočnika 27. regimenta Richarda Kleinoscheggga. Ta naj bi dogovorila vse potrebno, da bi Barbo dobil zadoščenje. Šušteršič je kot svoja zastopnika

¹¹ Obravnave deželnega zbora Kranjskega v Ljubljani za leto 1904, III. seja z dne 7. 10. 1904.

določil svoja tovariša – poslanca Viljema Schweitzerja in Ivana Benkoviča. Ti štirje zastopniki so se nato večkrat sestajali v hotelu Stadt Wien oz. na domu nadporočnika Kleinoschegga in vodili celo zapisnike o svojih sejah. Iz njih je natančneje razvidno, kako je do ekscesa prišlo.

Obe strani sta se strinjali, da je do ekscesa prišlo 7. 10. 1904, ko je po koncu burnega zasedanja deželnega zbora dr. Šušteršič šel čez hodnik proti klubski sobi katoliško-nacionalne stranke. Po Šušteršičevih izjavah je v trenutku, ko se je pomikal mimo grofa Barba le-ta proti njemu izrekel: »So ein roher Kerl!« (Kakšna surovina.) Ko ga je potem Šušteršič pozval, naj te besede pojasni, mu je Barbo »ostentativno« obrnil hrbet, nakar je Šušteršič v slovenščini zaklical: »Vi hočete biti grof? Smrkavec ste!« Na te besede je »grof Barbo z dvignjeno pestjo skočil nad Šušteršiča, v očividnem namenu, da bi ga udaril. Dr. Šušteršič postavil se je v bran in dvignil svojo torbo za akte, da parira udarec; tako sta si obadva stala nekaj trenutkov oko v oko nasproti, nakar se je grof Barbo umaknil«. Grof Barbo pa je potek ekscesa videl nekoliko drugače: »Po sklepu včerajšnje seje deželnega zbora je govoril na hodniku deželne hiše gospod grof Barbo z gospodom deželnim poslancem Ulmom o prizoru, ki se je bil malo popred dogodil v deželnozbornski dvorani ter se je izrazil: 'Diese Rohheiten wieder mich an, so ein roher Kerl!' a ni imenoval pri tem nikakega imena. Dr. Šušteršič, ki je v tem hipu prišel mimo in to opazko slišal, stopil je h grofu in ga takole nagovoril: 'Kdo je ein roher Kerl? Ein roher Kerl je tisti, ki me je imenoval lažnjivec.' Grof Barbo se ni hotel spustiti v pogovor z dr. Šušteršičem in mu je ostentativno obrnil hrbet. Nato je rekel dr. Šušteršič grofu Barbotu: 'To hoče biti grof? To je le smrkavec!' Po poslednjih besedah hudo razburjen je skočil grof Barbo z vzdignjeno roko nad dr. Šušteršiča. Dejanski spopad se je zabranil, ker so tretje osebe stopile vmes.«

Iz nadaljnjih zapisnikov je razvidno, da je Šušteršič odklonil dvoboj »in sicer poglavitno iz verskih razlogov kot katoličan«. »Kot kristjan in gentleman« pa je ponudil, da je pripravljen obžalovati svoje besede, vendar le v slučaju, če grof Barbo izreče obžalovanje zaradi žalitev, ki mu jih je prizadejal »z besedami in kretanjem«.

Zastopnika grofa Barba sta izražala dvom, češ, ali lahko Šušteršič sploh da zadoščenje, glede na to, da se afera, ki jo je obravnaval državni zbor

1. 5. 1901 (žlindra, op. p.), ni mogla popolnoma pojasniti in da so ga ob neki priliki s tem v zvezi psovali v državnem zboru, ne da bi se Šušteršič na psovanje odzval oz. branil. Šušteršičeva zastopnika sta te očitke zavrnila, poslanski klub njegove stranke pa ga je v njegovem stališču podprl. *Slovenec* je Barba obtožil, da ni iskal častnega zadoščenja, pač pa politične cilje. Oba njegova sicer častivredna zastopnika sta se po oceni Slovence pri tem pustila zlorabljeni. To, da je poslanec Berger v državnem zboru zmerjal Šušteršiča »s Schuftom« (podležem), po mnenju Slovence ni moglo prav nič škoditi Šušteršičevi časti, saj naj bi bili po tej logiki v obstoječih razmerah vsi državnozbornski poslanci brez časti. Ob tem je Slovenec pribil: »Grof Jožef Anton Barbo Waxenstein naj bi si bil oblizal vseh deset prstov in svojo grofovsko krono na vrhu, da je dr. Šušteršič ponudil mu – svest si svoje krščanske dolžnosti – roko do častne poravnave. Grofova arogantnost ni dopuščala – in prav se mu godi. Ostane mu torej, kar je bilo govorjeno.«¹² Slovenski narod je bil po pričakovanju prav nasprotnega mnenja in je zapisal, da Šušteršič ne more dati zadoščenja iz preprostega razloga, ker sploh ni gentleman.¹³

Zdi se, da se je Ivan Šušteršič v ekscesih prav dobro znašel. Soočenji s Tavčarjem in Barbom, ki sta mejili na fizično obračunavanje, nista vplivali na njega v tem smislu, da bi prenehal s provokacijami. Tako se je že na naslednji seji deželnega zbora (zaradi liberalnih »zmernih« stališč v prej omenjeni zadevi Malitsch) ponorčeval iz liberalnega ultranacionalnega staroste: »Odkrito moram priznati, da se mi je v predzadnji seji visoke zbornice gospod poslanec Hribar prvokrat v mojem življenju smilil (veselost). On, inkarnacija slovenske narodne misli, ta gromeči Jupiter, ki je iz Olimpa vseslovenskih idealov nekdanj metal smrtonosne svoje strele (živahna veselost) med vrste vseh sovražnikov slovenske misli, onemogel, vklenjen v spono trenutne parlamentarne konstelacije v tej visokej zbornici (ponovljena veselost na levi): gospoda moja, to je prizor, ki mora kamen omehčati in jaz nimam ka-

¹² *Slovenec*, 15. 10. 1904; članek z naslovom Častna afera dr. Šušteršič – grof Barbo.

¹³ Slovenski narod, 13. 10. 1904; izčrpnjeje o ekscesu med Barbom in Šušteršičem glej v: Rok Stergar, Dr. Ivan Šušteršič proti grofu Jožefu Antonu Barbu - Waxensteinu – Dvoboj, ki ga ni bilo; Zbornik Janka Pleterškega, Založba ZRC, Ljubljana 2003.

mna v prsih (veselost). Zapustimo, gospoda moja, te žalostne razvaline slovanskega Jeruzalema ...»¹⁴

Liberalci so vso to nevšečno podobo nenačelnosti in nacionalne mlačnosti, porojeno iz ozirov do koalicijskih partnerjev, skušali popraviti v vsakdanjem življenju. Na ulicah so s stalnimi ekscesi in tudi s fizičnim nasiljem nad Nemci skušali dokazati, da so pravi rodoljubi.¹⁵

Jasno pa je bilo, da dana situacija ne more trajati večno. Do spremembe je prišlo, ko so klerikalci pri vzpostavitvi enotne vsejugoslovanske politike ponudili liberalnim rojakom konkreten predlog. S tem jim jih je uspelo prepričati, da so obrnili hrbet nemškemu zaveznikom. Liberalni nemško-slovenski koaliciji je v deželni zboru odbila zadnja ura. K opustitvi te zveze je slovenske liberalce spodbudila vizija močne vseslovenske politike, ki bi privedla do popolne politične eliminacije Nemcev na Kranjskem ter okrepitve slovenskega položaja v drugih deželah, kjer je germanizacija še vedno odločno napredovala. Prvo razpoko je prineslo dejstvo, da so nekateri liberalni poslanci oktobra 1904 glasovali za Krekov predlog, da deželni odbor ne sme sprejemati predlogov deželne vlade, ki bi bili sestavljeni samo v nemškem jeziku; obenem so izrazili obžalovanje, ker deželni predsednik Hein v deželni zboru govori skoraj izključno v nemščini. Dokončno pa je do preobrata prišlo leto kasneje ob vnovični razpravi o reformi deželnozborskega volilnega sistema. Tokrat je šla klerikalcem na roko že z gotovostjo napovedana volilna reforma za državni zbor. Šušteršič je tokrat nastopil v vlogi čustvene, milo zveneče, dobrikajoče se sirene – liberalno stranko je imenoval »čestita napredna stranka«, liberalne poslance pa »slovenski tovariši«. Omenjal je tudi uboge slovenske otroke, ki da jih raznarodujejo. Liberalci se niso mogli upreti sledečim besedam: »Vas vprašam: Kdo je pa gospodar političnega položaja v tej zbornici v tistem hipu, ko pride zbornica do normalnega dela? Ali je gospodar v tej zbornici slovenska večina te zbornice? Ne, gospoda moja, v tistem hipu postane suvereni gospodar ekselencja baron Schwegel /.../ Gospoda moja, pustite vendar enkrat to neumno farško gonjo, katera vam ni prinesla nobenih lovorik, nobenih političnih uspe-

hov, katera vam je prinesla samo politične neuspehe in politične klofute. Stopimo skupaj in začrtajmo velik jugoslovanski program in dobili bomo na našo stran naše brate Hrvate in bomo ž njimi skupaj delali veliko, odločno narodno politiko /.../ ali se vam ne smilijo slovenski otroci, ki jih silijo narodni nasprotniki na Štajerskem in Koroškem v nemške šole, ali ki jih silijo v italijanske šole v Trstu, v Istri in na Goriškem /.../ stopimo skupaj na podlagi velikega narodnega, ne samo slovenskega, ampak hrvatsko-slovenskega, jugoslovanskega programa.»¹⁶ Govor je zadel v živo in ganil narodno-napredna, slovenstvu tako vdana srca. Slovenske tovariše je prepričal v skupen nastop in da naj podprejo volilno reformo, ki bi Nemce dejansko izbrisala s političnega zemljevida Kranjske, saj bi število njihovih poslancev padlo z enajst na dva. Tavčar, znan po tem, da je bil Nemcem naklonjen, sicer pa fanatičen zagovornik interesov slovenskega meščanstva, je to odločitev obrazložil takole: »Zdaj so se razmere spremenile, na Ogrskem se skuša vpeljati ta sistem in če se bo vpeljal tudi v avstrijskem državnem zboru, potem pripoznavam, da sem prepričan, da pridejo avstrijski Slovani do vpliva in veljave. To je edini moment, radi katerega sem pripravljen položiti kot žrtev meščanstvo na oltar splošnosti. Ampak pod pogojem, da se mora taka splošna in enaka volilna pravica vpeljati pred vsem pri volitvah v državni zbor in šele potem po mogočnosti tudi pri volitvah v deželni zbor.«

Kranjski Nemci so napovedanim spremembam nasprotovali. Tako sta poslanca Barbo in Luckmann poudarjala, da načelo splošne in enake volilne pravice ne pride v poštev za deželni zbor, saj da ga predlagatelji utemeljujejo s splošno vojaško obveznostjo oz. krvnim davkom, o katerem pa deželni zbor ne odloča. Opozorila sta, da delo deželnega zbora obsega tudi odločanje o tistih zadevah, za katere je nujno, da deželni stanovi oziroma kurije izrazijo svoje interese, seveda sorazmerno s pomenom, ki ga za blagor dežele nosijo. Sicer pa so Nemci bili prepričani, da je ta pobuda nastala iz sovraštva do Nemcev, kar pa da je zgolj sovraštvo slovenskih strankarskih veljakov, ne pa slovenskega naroda. Hkrati je Barbo opozoril poslance Kato-liško-narodne stranke, da bi morali obvestiti svoje volivce, da bi se njihove pravice z uvedbo splošne in enake volilne pravice zmanjšale in ne povečale. Po njegovem bi tako prišli do veljave tisti, ki nima-

¹⁴ Obravnave deželnega zbora Kranjskega v Ljubljani za leto 1902, IV. seja z dne 14. 10. 1902.

¹⁵ Prim. Dragan Matić, *Nemci v Ljubljani 1861–1918, Historia* 6, Ljubljana 2002, str. 309–333.

¹⁶ *Prav tam*, str. 334–335.

jo nobene posesti – dninarji, hlapci in delavci bi volili skupaj s kmeti posestniki. Na drugi strani bi meščani morali voliti z deželani. Taka reforma naj torej ne bi bila v interesu nobenega od stanov, ki držijo deželo pokonci. »Nič ne omejuje svobode bolj kakor splošna in enaka volilna pravica, prek katere pride do besede le masa, različni interesi pa so utišani /.../ Enaka obravnava neenakih povzroča največjo neenakost,« je še pribil Barbo in obtožil klerikalce, da se za reformo zavzemajo, ker računajo, da imajo pri najnižjih, nerazsodnih slojih največ vpliva. Luckmann pa je Barbova izvajanja dopolnil z ugotovitvijo, da mora njegova stranka nasprotovati reformi, saj bi le-ta pripeljala do mladoslovenske oz. jugoslovanske države. Kakorkoli, 17. 11. 1905 sta bila oba predloga deželno- in državnozbornske reforme sprejeta kot združeni predlog ustavnega odseka deželnega zbora. Pred sprejetjem so Nemci zapustili dvorano in na tak način demonstrirali še eno obliko poskusa obstrukcije, ki je v veljavi še danes – abstinenca.

Liberalna obstrukcija kot odgovor na sporazum Schwegel–Šušteršič glede volilnega reda

Ko je Šušteršiču končno uspelo uničiti liberalno-nemško zvezo, so se kranjski Nemci v smrtnem strahu odzvali bliskovito. Pod vodstvom svojega vodje barona Josefa Schwegla so se nemudoma, ob asistenci dvornih krogov, začeli pogajati s Šušteršičem. Slednji ni imel težav s slabo vestjo in je kaj kmalu pustil »slovenske tovariše« iz Narodno-napredne stranke na cedilu. Schwegel je v svojih spominih zapisal: »Prišel je čas dr. Šušteršiča. S podporo, morda tudi po navodilih vlade in posebno ministra Bylandta, je izkoristil ponujeno mu priložnost za temeljito spremembo volilnega reda, s katero bi si lahko klerikalna stranka v deželnem zboru zagotovila absolutno večino. Liberalci so po drugi strani na svojo zastavo napisali izključitev veleposestva iz deželnega zbora, odpravo nemščine kot drugega jezika in podobne zahteve, ki bi Nemce v deželi oropale skoraj vseh političnih pravic in jih ponižale na raven helotov /.../ Meni je v teh okoliščinah pripadla naloga da rešim, kar se rešiti da, zato da se ne bi zapečatila naša prihodnost. V tajnih pogajanjih v notranjem ministrstvu h katerim sem bil povabljen, sem dosegel popolno priznanje vseh pravic nemškega veleposestva in zagotovitev nemškega

mestnega mandata v Kočevju /.../ Privoliti pa sem moral v povišanje števila deželnih mandatov, s čimer je prišel dr. Šušteršič v položaj, da si v deželnem zboru zagotovi absolutno večino, ki bi jo presegal komaj z dvema glasovoma.«¹⁷ Na ta način so se torej slovenski klerikalci za hrptom slovenskih liberalcev dogovorili z Nemci. Na seji deželnega zbora 2. 4. 1906 je deželni predsednik Schwarz prebral vladno izjavo, ki se je začela z ugotovitvijo, da je vlada že v državnem zboru odklonila načelo splošne in enake volilne pravice za deželne zbore, da pa je uvidela, da je potrebna sprememba volilnega reda za Kranjsko. Predložila je uvedbo splošne kurije z desetimi poslanci in uvedbo desetih splošnih okrajev, poleg tega pa še nekaj reform zaradi pridruževanja nekaterih industrijskih okrajev k volilni skupini mest in trgov. Ob tem je Schwarz pozval poslance, naj s sprejetjem vladnega načrta izkažejo voljo koristiti deželi in skupni domovini. Slovenski narod je ta vladni predlog na kratko opisal takole: »Take bombe ni nihče pričakoval. Načrt zagotavlja Nemcem 11 mandatov, klerikalcem večino – napredno stranko pa hoče ubiti. Ni čuda da so Nemci in klerikalci kar žareli od veselja /.../ V deželno desko vpisani veleposestniki naj volijo tudi v prihodnje deset poslancev. Kakih osemdeset mož, ki niso družega kakor posestniki večjih kmetij, naj ima pravico pošiljati v deželni zbor deset poslancev, ravno toliko, kolikor na tisoče volivcev nove kurije in več kakor meščanstvo, ki plačuje, kakor rečeno, skoro dve tretjini doklad. Vlada hoče s tem v naši slovenski deželi s pomočjo nečuvvenega privilegija nepomembni nemški manjšini ohraniti na umeten način mogočno pozicijo. Odločilni so bili tu le nemško nacionalni oziri, ne stvarni /.../ Nova splošna kurija ne pomeni nič drugega, kakor da dobe klerikalni kmetje deset novih mandatov. V to svrhu so se tudi okraji tako razdelili, da izgube delavci in meščani ves upliv. Celo Ljubljana ne bo volila zase, ampak priklopiti se ji hoče popolnoma kmetske občine, kakor Dobrunje, Moste, Rudnik, Zgornja Šiška in Vič. Mesta in trgi naj imajo, dasi nosijo dve tretjini vseh deželnih bremen, samo osem poslancev izmed 47, a še o teh naj ne odločuje meščanstvo, marveč naj odločajo kmetje /.../ Vlada se je koalirala s klerikalci in Nemci, da ubije narodnonapredno stranko. To naj bo drugi del plačila klerikalcem, da so prodali koroške in štajerske Slovence, in to naj bo tolažba za Nemce in naj jih pridobi za Gautschev državnozbornski volilni red.«

¹⁷ Prim. Dragan Matić, n. d., str. 337–338.

Št. 40. V Ljubljani, dne 11. avgusta 1906. Leto I.

Izhaja vsako soboto in velja:
vse leto K 10.—
pol leta „ 5.—
četrt leta „ 2.50

Inserati:
Petil-orsta 1krat stane 20 vinarjev.
Pri večkratni inserciji po dogovoru.

Uredništvo sprejema le frankirane rokopise
ter jih ne vrača.

Uredništvo je v Ljubljani, Knaflcove ulice 5,
I. nadst., upravnništvo pa ravnolam spodaj.

Posamezna številka 20 vin.

OSF.

Politično-satirični tednik.

Dr. Šušteršič, slovenskega naroda grobokob: Še par kompliciranih taktičnih potez, pa bo vse dobro per saecula saeculorum!
Amen.

Dr. Ivan Šušteršič v vlogi grobarja Slovencev

Reakcije na vladno odločitev so bile sploh slikovite. Kranjski Nemci so bili z razpletom več kot zadovoljni. Baron Schwegel je izjavljal, da se bodo zanimali samo za korist veleposestnikov, za drugo pa jim je vseeno. Tavčar je ob tem vil roke, grozil in tožil, da so svobodomiselnih veleposestniki pustili na cedilu svobodomiselnih meščane, kar jim bodo ti ob priliki vrnili v isti meri. Slovenski narod je vzdihoval nad nenačelnostjo Šušteršiča, ki je na zadnji seji deželnega zbora nemške poslance ogovarjal kot častite člane ustavovernega veleposestva, še novembra pa jim je grozil s pestjo, da jih pomeče iz zbornice, ter jih psoval z odpadniki in barabami: *»Najlepši izrazi, ki jih je imel zanje, so bili privilegiranci in okosteneli aristokratje, ki sede na svojih pergamentih. A sedaj, po petih mesecih se je nekdanje sovraštvo spremenilo v gorko ljubav in 'renegat' Schwegel in 'največji živeči Slovenec' dr. Šušteršič se sedaj objemata v bratskem zagrljaju in se ljubita v junaška svoja lica. Prekrasen prizor to! Šušteršičev izrek v seji dne 3. 11. 1905 'da ob mejah ječe pod tujčevo peto naši bratje, katerim bi naj bil kranjski deželni zbor največja opora' je izgubil svojo vrednost in veljavo sedaj, ko so si Nemci in klerikalci prijateljsko segli v roko in sklenili politično zvezo. Heil nemško-klerikalni konkubinat!«*¹⁸ Da Šušteršič s Schweglom v ne tako davni preteklosti res ni bil ravno obziren, priča npr. tudi zapisnik V. seje deželnega zbora z dne 8. 11. 1905. Takrat je Schwegel – na Šušteršičev predlog, da se zapisniki deželnega zbora v prihodnje sestavljajo samo v slovenščini – apeliral, naj ne napadajo desetletja trajajoče tradicije pravice do rabe nemščine kot deželnega jezika ter naj pustijo na miru vsaj zadnje ostanke miru in enotnosti te (poslanske) hiše. Pri tem je še navrgel, da veleposestniki niso proti ustvaritvi splošne kurije ter da se strinjajo, da do nje pride tudi na Kranjskem, podobno kot v drugih deželah. Šušteršič mu je segel v besedo z očitkom: *»Tri leta ste stvar zavlekli; renegat, ali nimate nobenega Nemca, ki bi govoril v vašem imenu?«* Kasneje pa mu je navrgel še: *»Kanzelparagraf, stari Jakobinec!«*

Kakorkoli, seja deželnega zbora z dne 4. 4. 1906 je v kranjski deželni zbor zopet prinesla obstrukcijo, tokrat s strani slovenskih liberalcev. Klerikalci in Nemci so namreč zahtevali, da se začne razprava o volilni reformi kljub temu, da ustavni odsek še ni sklepal o vladnem načrtu deželnozbornske volilne reforme. To pa naj bi bila po mnenju

¹⁸ *Prav tam*, str. 339–340.

poslancev Narodno-napredne stranke kršitev poslovnika. Deželni glavar Detela se je postavil na stališče, da lahko da vladni predlog volilne reforme v razpravo brez sklepa ustavnega odseka, saj da ima ta predlog prednost pred drugimi nujnimi predlogi; liberalci so jih namreč vložili kar petnajst. To se je zdelo Slovenskemu narodu nezaslišano. Narodno-napredni list je prav pozival k posnemanju dunajske obstrukcije: *»Kar je Detela danes storil, to je infamno lopovstvo, to je najgrše nasilstvo. Ko so vladni mameluki za časa Badenija v dunajskem parlamentu tako postopali, je bil odgovor revolucija. Takrat so na Dunaju poslanci razbili predsedniško estrado, so prezidentu metali tintnike v glavo in razbili ves parlament.«*

Ob nastopu »tekanta« Arka, ki naj bi v imenu ustavnega odseka poročal o reformi, se je obstrukcija v resnici začela. Slovenski narod je poročal: *»Narodno-napredni poslanci so bili oboroženi z vsakovrstnimi instrumenti in začel se je infernalen ropot. Dr. Tavčar je piskal na piščalko, Hribar je sukal ragljo, Pirc je bil z renami, dr. Ferjančič, dr. Majaron in Božič so zvonili s kravjimi zvonci itd. vmes piskali in trobili. Pirc je naposled prinesel velikanski rog in nanj trobil. Galerija pa je vmes vpila na glavarja: 'Ven z Detelo! Lump! Ven ž njim! Heil Žlindra! Živio Schwegel!' Hrup je bil nepopisen. Klerikalci so bili blede kot smrt in so tavalili semintja. Šušteršič se je enkrat premagal in si je od župana Hribarja izposodil ragljo ter malo ragljal, ali zmanjkalo mu je humorja in prav kisló jo je odkuril. Škof si ni upal priti v dvorano. Bal se je, da bi znal kaj takega iztakniti, kar bi pomnil vse žive dni. Ob polu deset je prišel v dvorano deželni predsednik. Vsi instrumenti so mu v pozdrav zadoneli s potrojeno močjo, z galerije pa so zaoreli urnebesni klici: 'Abcug Schwarz! Marš ven! Abcug! Pojdi k tržaškim kur...! Ven Schwarz! Abcug! Lopov!' In vse polno drugih psovok. Schwarz si še sesti ni upal. Trepetaje je stal nekaj časa pri estradi, potem se je posvetoval s Šušteršičem ali videlo se je, da komaj govori. 'Abcug Schwarz! Vrzite ga ven! V r.. ga sunite! Kaj pa delajo tržaške kur...!', tako je donelo z galerije, dokler ni Schwarz v pravem pomenu besede pobegnil iz dvorane. Musika se je nadaljevala, vmes pa so zopet z galerije letele na Detelo in na Šušteršiča, na Šukljeta in na Nemce debele psovke /.../ Točno ob 11. uri se je pri vratih v dvorano pojavila čudna prikazen. Na prvi pogled bi bil mislil človek, da je kaka maskara. Šele ko je prikazen stopila iz hodnikove sence, se je videlo, da*

Št. 23. V Ljubljani, dne 14. aprila 1906. Leto I.

Izhaja vsako soboto in velja:
ose leto K 10.—
pol leta „ 5.—
četiri leta „ 2-50

Inserati:
Petit-ursta 11krat stane 20 vinarjev.
Pri večkratni inserciji po dogovoru.

Uredništvo sprejema le frankirane rokopise ter jih ne vrača.
Uredništvo je v Ljubljani, Knaflovo ulice 5, I. nadstr., upravnitvo pa ravnoram spodaj.
Posamezna številka 20 vin.

OSF.

Politično-satirični tednik.

Predsednik Schwarz: Slavna gospoda, prosim vas, bodite nekoliko zmernejši! Ako se od same ljubezni poližete in pojedete drug drugega, ostanem sirota sam na diljici!

Vodja kranjskih Nemcev Schwegel in vodja klerikalcev Šušteršič se objeta oblizujeta, Schwarz kot natakara pa ju milo prosi, naj bosta zmernejša; na steni so kot figure na portalu liberalni poslanci z obstrukcijskim orodjem.

je prišel na sejo – škof Jeglič. Samo dva koraka daleč je stopil in obstal. Naprej se ni upal, kajti z galerije je grmelo: 'Abcug škof! Ven s škofom! Ven ga vrzite!' Škof ima že tako skrajno neinteligenten izraz, zdaj, ko je bil v zadregi, ni vedel, kako bi se držal in je delal nadvse smešne obraze. Instrumenti so škofu na čast tako zapeli, da jo je škof hitro popihal. Značilno je, da je škofu visel iz žepa velik rdeč robec, kakor bi škof že ves teden vanj čedil šnoftabak svojega žlahnega nosa.¹⁹

Na liberalne obtožbe o kršenju komaj sklenjenega sporazuma je Slovenec odgovarjal, da je liberalna obstrukcija nesmiselna in neumna. To pa zato, ker se je začela v ustavnem odseku, torej še preden se je ljudska stranka izjasnila glede volilne reforme, ki jo je predlagala vlada in še preden je prišlo do razprave v zbornici. Višek neumnosti pa naj bi bil, da so sami liberalci v ustavnem odseku glasovali za to, da naj načelnik odseka izjavi, da ni bilo mogoče skleniti, kar je zbornica naročila. Ko je dekan Arko to hotel povedati, so mu s piskanjem preprečili govor. Je pa Slovenec izrazil zadovoljstvo, da na noben način ne bo uveljavljen slabši zakon, kot je trenutno v veljavi. Najbolj bistveno pri vsem pa se je Slovincu zdelo: »Do zdaj je odgovornost za nedejavnost deželnega zbora imela Slovenska ljudska stranka; odslej jo imajo liberalci. Slovenska ljudska stranka je lahko prevzela to odgovornost, ker se je borila proti privilegijem in je zanjo stalo združeno ljudstvo. Liberalci pa gredo v obstrukcijo za privilegije /.../ Kmet in delavec, tudi socialni demokrat, natančno vesta, za kaj se gre. Brez skrbi naj bodo liberalci. Ljudstvo ne bode molčalo. In glas ljudstva bo močnejši od njihovih kravjih zvoncev.«

V isti številki je Slovenec objavil poročilo z zasedanja ustavnega odseka deželnega zbora, ki je potekalo 3. 4. 1906. Po njegovi verziji naj bi liberalna obstrukcija potekla takole: »Liberalci so izgubili pamet. Kakor da bi jih krč lomil, tako se zvijajo, brcajo, rohne in škripajo z zobmi. Usmiljenja vredni pogled. Sinoči so nastopili v ustavnem odseku z obstrukcijo /.../ Dr. Šušteršič predlaga, da se preide v specialno debato. Temu se liberalci upro. Takoj je začel z vso eneržijo obstruirati dr. Ivan Tavčar. Ta ima več talenta za obstrukcijo, seveda čisto posebno, kakoršna je njemu primerna. Strahovito je zabavljajl čez barona Gautscha, ki 'svoja bolna jetra zdravi v Karlovih varih na račun Kranjske dežele'. Vedno

19 Prim. Dragan Matić, n. d., str. 340–341.

bolj se je vnel, oči so se mu izbulile, vrat se mu je napel in začel je grozno upiti. Slednjič je začel nekak medvedji ples okoli mize kriče: 'Vladna predloga je naredila na nas bestialičen vtis. Jaz se ne pustim zadaviti, jaz si ne pustim besede vzeti /.../ Vlada bi morala vprašati prej vse tri stranke in varovati posestno stanje nedotaknjeno. Zakaj priflikate mestom industrijske kraje?' /.../ Predsednik bi bil seveda lahko besedo vzel takemu govorniku, a najbrže se je bal, da bi moža na mestu zadela kap, kajti bil je podoben kotlu kuhane smole. Dr. Iv. Tavčarju so slednjič odpovedale moči. Glas mu je ohripel in grgraje je zahteval, da se mu prinese liter vina, ker drugače ne more naprej. Ker litra vina ni dobil, je pa prosil naj se seja prekine, ker on mora večerjati. '55 let sem star' je tožil obstrukcijski govornik, 'nisem sicer tako mišičast, kakor g. Schwarz, ampak bolj tolst, doch wir sind alle sterblich und hilfällig'. Potem je nujno predlagal, da morajo tudi drugi iti večerjat, sicer njemu ni mogoče dalje obstruirati. Predsednik se je moža usmilil in mu je pustil prinesiti večerjo. Dr. Ferjančič je začel s strašno dolgim obstrukcijskim govorom. 'A zmanjkalo mu je glasu, sape in misli. Zato pa je z neznansko dolgočasnim glasom začel prebirati dolge vrste števil, neko statistiko s Češkega. Govoril je še prav dolgočasno Grasselli, o katerem je še dopoldne dejal dr. Tavčar, da ga pred enajsto uro dopoldan sploh ni mogoče spraviti pokonci. Tačas pa je dr. Tavčar večerjal in pil pivo. Obstrukcijsko cmokljanje dr. Tavčarjevih čeljusti je pa nagnilo barona Schwegla, da se je naveličal takega nesposobnega vedenja ter predlagal: 'Predsednik naj v jutrišnji zbornici naznani, da ni ustavni odsek mogel svoje naloge izpolniti, in naj prosi zbornico, da ta sklene, kaj se ima nadalje zgoditi'. Predlog je bil soglasno sprejet /.../ Ob enajsti uri ponoči je bilo konec te komedije.«²⁰

Slovenec je seveda prinesel tudi drugačna poročila o vzdušju v deželnem zboru – liberalni obstrukcionisti naj bi delovali klavrno in bili predmet zabave oz. posmeha: »Na veliki boben prične nabijati dr. Danilo Majaron, sicer navaden opravek za liberalnega advokata, a ne posebno čeden. Hribar se kmalu naveliča raglje, skoči k glavarju in razburjen nekaj protestira. Glavar se mirno usede in mirno med liberalnim hruščem dalje rešuje akte. Hribar privleče iz svoje mize tamburino, orodje, kakršnega udarjajo španske plesalke in udarja nanj. Vse pričakuje, da bo župan ljubljanski pričel tudi plesati /.../

20 Slovenec, 4. 4. 1906.

Pirc trobi kakor pastir svojim kozlom. Tavčar, kateremu se vidi, da se ni le dobro nakosil, ampak tudi dobro napil, sedaj piha v veliko trobento, kakoršno rabijo na železnici pri naznanilu premikanja tirov. A trobenta je Tavčarja spravila s tira /.../ je kmalu zmanjkalo sape /.../ Peter Grasselli še nikoli v svojem življenju ni toliko trpel kot danes, ko je moral nekaj časa zvoniti. Pa če je tudi bingljaj in zvonil, končno je vendar-le zadremal. Dr. Tavčar je večkrat prisedel k Pircu, da tako drug drugega navdušujeta za nadaljnjo godbo. Obema pot kar curkoma lije s čela /.../ Dr. Ferjančiča je zapustila moč pri njegovem kravjem zvonjenju. Zahteval je vode, katero je potem v dolgih požirkih pil. Tudi Tavčarju je zmanjkalo sape in sluga mu je prinesel vode /.../ Čudna obstrukcija: priglasila je dr. Tavčarja do tega, da pije vodo. Pirc pa ni hotel vode in se je šel krepčat v kavarno. Tavčar /.../ je tudi stopil za Pircem. Tako so časih samo štirje liberalci razgrajali. Pirc je prinesel v zbornico lajerkosten s kakršnjimi krošnjarijo okolu invalidi, ki so v boju izgubili noge in roke. Tudi Hribar je poskusil na lajerkostnu. Še medaljo na prsi – ki je pa Hribar šele pričakuje – pa bi vsak rekel, da je Radec-kija veteran /.../ Tavčar je trobil in trobil proti ložam liberalnih dam /.../ Čuden kavalir. Srednjeveške klerikalne dame so imele trubadurje /.../ Liberalnim damam pa njihov kavalir tuli na veliko trobento kakor bi kozle klical, in one dvorjanijo staremu sodnemu svetniku, ki je za razdruženost zakona! /.../ Okolu pol šestih zvečer prevzame predsedstvo deželnega glavarja namestnik baron Lichtenberg. Tavčar, Pirc, Majaron se vstopijo pred predsednikov prostor in se ropotaje klanjajo. To suženjsko obnašanje slabo pristojna neukrotljivim obstrukcionistom, posebno če so tako nerodni, kakor dr. Tavčar, ki res še ne zna 'komplimentov špilati', kajti Tavčarju pri tem za njegovo telesno konstitucijo jako neugodnem poslu večkrat rene z rok padejo, da jih mora s težavo pobirati. Naposled eno reno celo izgubi in jo s težkim trudom najde pod svojim sedežem.«

Občinstvo na galeriji naj bi bilo po poročilih Slovence večinoma naklonjeno klerikalcem oz. volilni reformi: »Na galeriji se je oglasil nek smrkavi preparant Cerar: 'Pereat Žlindra!' toda drugi klici so preupili klice liberalnih srednješolcev. Končno je preglašal dvorano klic: 'Živela splošna in enaka volilna pravica'. Žugajoč s pestjo je ostavil Tavčar zbornico. Efekt je bil isti, kakor če gre 'der dumme August' iz cirkusa.« In na večerni seji: »Nekaj liberalnih srednješolcev in Hribarjevih podložnikov

piska, a prevpijejo te žvižge klici: 'Živela volilna pravica!' Dr. Šušteršič se proti galeriji od katere prihaja par žvižgov, ironično nasmehne, vzame piščalko nekega liberalnega poslanca, vsede se na mizo sredi zbornice in piska slavo za odhajajočimi liberalnimi poslanci. Tavčarjeva mama stržejo iz liberalne lože dr. Šušteršiču korenček na svoje debele prste. Dr. Šušteršič se ji zahvali in zakliče: 'Ne vrnem ji poljubčka, – je prestara! /.../' Tako se počasi izprazni galerija, ki liberalcem vendar ni tako služila, kakor so mobilizirali svoje uradnike /.../ Neka vrla delavka je na galeriji nekega dijaka, ki je psoval dr. Šušteršiča, prav pošteno zlasala ...« Razen tega je Slovenec še vedel poročati o tem, da so liberalci skušali iz srednješolcev, Hribarjevih »nastavljencev« in propalih eksistenc organizirati demonstracije zoper katoliško-narodne politike, pa so jim to poštenu katoliški možje odločno preprečili, posebej takrat, ko so pred Šušteršičevo hišo skušali »nekaj kruliti«. Ob tem je klerikalni list bil posebej nejevoljen nad mestno policijo, ki je vse to dopuščala in je pozval k podržavljanju mestne policije ljubljanske.²¹

Liberalna obstrukcija je dejansko zelo hitro ustavila delovanje deželnega zbora. Ker poročevalec ustavnega odseka na zasedanju 6. 4. 1906 nikakor ni prišel do besede, da bi sporočil, da niso prišli do sklepa, in je bilo jasno, da liberalci ne bodo dopustili razprave o volilni reformi, je deželni glavar razglasil konec seje »ob velikanskem hrušču in vrišču, ploskanju in piskanju na galerijah ob 8 uri 42 minut zvečer«. Strogo gledano je bila liberalna obstrukcija uspešna: kranjski deželni zbor sicer ni bil razpuščen, ni pa bil več sklican vse do leta 1908. Dejansko pa so se poslanci Narodno-napredne stranke tudi v naslednjih letih slabo izkazali.²²

Ponovna liberalna obstrukcija 1909 kot odgovor na vnovično Šušteršičevo prevaro

Epilog deželnozbornske volilne reforme je pokazal lahkovernost liberalnih politikov. Šušteršiču je namreč junija 1908 uspelo, da jih je z golimi obljubami, ki se jih kasneje seveda ni držal, pripravil do tega, da so pristali na volilno reformo. Ker dogovor ni bil zapisan in podpisan, Šušteršič pa s prelamljanjem obljub ni imel težav, so klerikalci

²¹ Slovenec, 5. 4. 1905.

²² Zapisniki sej Deželnega zbora kranjskega za leto 1906, str. 299; Janko Pleterski, n. d., str. 207–209.

Št. 24. V Ljubljani, dne 21. aprila 1906. Leto I.

Izhaja vsako soboto in velja:
ose leto K 10.—
pol leta „ 5.—
četrt leta „ 2-80

Inserati:
Peti-vrsta 1krat stane 20 vinarjev.
Pri večkratni inserciji po dogovoru.

Uredništvo sprejema le frankirane rokopise ter jih ne vrača.
Uredništvo je v Ljubljani, Knaflcove ulice 5, I. nadstr., upravnništvo pa ravnolam spodaj.
Posamezna številka 20 vin.

OSF.

Politično-satirični tednik.

Detela: Prosim, slavna gospoda, držite se vsaj nekoliko prijazneje, da nas lepše fotografira gospod Pogačnik!

Deželni glavar Detela v deželnem zboru poziva obstrukcionista, naj se za fotografiranje lepše držijo.

s svojevrstnim tolmačenjem deželnega volilnega reda prišli do še večje večine v deželnem zboru, kot bi jim dejansko pripadala. Njihova oblast na Kranjskem je postala še bolj neomejena. Fran Šuklje je to epizodo opisal takole: »Slovenski ljudski stranki /.../ zagotovljena absolutna večina in za vedno je bila odstranjena možnost, da bi se še kdaj ustanovila nadvlada združenih naprednjakov in nemških graščakov /.../ A naprednjaki! Vdali so se svojim nasprotnikom na milost in nemilost v slepi veri na prazne besede in mile obljube tako prefriganega pogodbenika kakor je bil Šušteršič. Hoteli so si osigurati določbo, da gre v mestni kuriji volivna pravica le krajnim (krajevnim, op. p.), a ne političnim občinam. Njih zahteva je bila povsem opravičena, torej so jo morali predlagati jasno in precizno v besedilu deželnega volivnega reda. Da so to storili, brezdvomno bi se jim tedaj ugodilo, ali zanemarili so to previdnost, zadovoljili so se s praznimi obljubami dr. Šušteršiča in prav kmalu so na lastni koži občutili, koliko v politiki velja – opreznost.«²³

Potem ko so bili lahkoverni naprednjaki opeharjeni, so skušali negativne posledice svoje nepazljivosti popravljati. In to spet z obstrukcijo na jesenskem zasedanju deželnega odbora leta 1909. Tokrat je deželnemu zboru kot novoizvoljeni deželni glavar načeloval Fran Šuklje. Kot smo videli že na začetku te razprave, je bil to brez dvoma človek z bogatimi obstrukcijskimi izkušnjami. Povod za nove neredne je bilo poročilo verifikacijskega odseka o splošnih volitvah za deželni zbor. Po Šukljetovih navedbah je tokrat v dvolični vlogi nastopil klerikalni poslanec dr. Vladimir Pegan. Mož je najprej kot poročevalec deželnega odbora potrdil, da je bil za deželnega poslanca v kuriji deželnih mest izvoljen nadsvetnik Fran Višnikar. Malo za tem pa je v vlogi poročevalca verifikacijskega odseka predlagal, da se izvolitev dr. Višnikarja ne potrdi. Vmes je imel seveda spet prste dr. Šušteršič, ki je skušal vsiliti tezo, »da gre po obstoječem volilnem redu volilna pravica v mestni skupini ne krajevnim, temveč političnim občinam«. Tako bi po njegovem morale skupaj z mesti voliti vse vasi, ki so z njim združene v eno politično občino. Po tej logiki bi npr. Kostanjevica, ki je štela samo 471 meščanov, morala voliti skupaj z vami iz svoje politične občine; le-te so štejele 2176 prebivalcev, nekatere od njih pa so bile od mesta oddaljene več kot 20 kilome-

²³ Franjo Šuklje, *Iz mojih spominov*, III. del, Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana 1929, str. 108.

trov in visoko v Gorjancih. Jasno je, da bi bil volilni pomen mest s tem povsem izničen. Hkrati je vzdušje v deželnem zboru še dodatno razburkal dr. Šušteršič, ko je predlagal, naj se ustavnemu odseku deželnega zbora odredi naloga, da izdela načrt poprave deželnega reda in deželnega volilnega reda, ki naj tudi nanovo razmeji kmečke in mestno-trške volilne okraje. Zaman so se naprednjaki sklicevali na obljube s strani Slovenske ljudske stranke, »da se naprednjakom ni bati nobene napačne interpretacije, nobenega nasilstva«. Šuklje se je postavil na stališče, da odločanje o tem predlogu še ne pomeni dejanskega spreminjanja zakonodaje in je zavrnil opozicijsko zahtevo po dvotretjinski večini. Ko so Šušteršičevi predlogi bili izglasovani v odsotnosti opozicije, tj. samo z glasovi poslancev SLS, so liberalci prosili za odmor. Ravno ko si je deželni glavar Šuklje prižigal toliko željeno »smodko«, pa je v poslanski dvorani izbruhnil vihar: » /.../ divigne se huronski krik, divji ropot, trobenje, razbijanje, regljanje v naprednem središču, obenem mečeta poslanca Turk in Supančič smrdljive bombe na tla in gnjusni smrad se nenadoma razširja po vsej dvorani. Ni bilo več spoznati zbornice! Hipoma se je skupščina deželnih očetov spremenila v beznico – niti ta izraz ne zadošča – posvetovalnica resnih pametnih mož zadobila je hkrati lice umobolnice.« Šuklje je po lastnih navedbah bil trdno odločen, da zlomi obstrukcijo in to kljub osebni stiski, saj je ravno v tem času njegov sin bil na smrt bolan. Tako je na disciplinskem odseku deželnega zbora dosegel, da so oba poslanca, ki sta metala smrdljive bombe, izključili s treh sej. Ko ju je na podlagi tega sklepa Šuklje pozval, naj zapustita dvorano, sta se mu uprla in ostala na svojih mestih. Ko je nad njiju poslal redarje, da ju s silo odstranijo, sta to s svojimi telesi preprečila poslanca Gangl in Vilfan, ki sta vsak na svoji strani zaprla prehod med klopmi. Šele ko je tudi Ganglu in Vilfanu zagrozila disciplinska kazen, sta poslanca Turk in Supančič prostovoljno zapustila dvorano. Seja pa je bila prekinjena kljub temu, da se je povrnil mir, »ker v okuženem ozračju ni bilo več moč zdržati ter je nekaterim manj utrjenim poslancem vsled gnusnega smradu postajalo slabo navzlic temu, da so bili sluge na stežaj odprli velikanska okna«. Na ta način je bila zaključena faza, o kateri je sam Šuklje menil, da je bila »silovita« in »nasilna obstrukcija«. Tej pa je sledila mnogo bolj nevarna »tehnična obstrukcija«: »Začetek seje ob 8. zjutraj, neskončen dnevni red, nič manj nego 49 točk, a komaj otvorim sejo, se mi javi, da je moj namestnik

baron Lichtenberg zbolel ter da moram sam predsedovati celi seji. Glasom stenografičnega zapisnika trajala je seja od 8 predpoldne do pol dveh ponoči. S presledkom za obed ne prestando na predsednikovem mestu, vedno pazeč na to, da se držim pravilnika, skrbno se izogibajoč najmanjše nepravilnosti ali brezobzirnosti, ki bi takoj opoziciji dala povod, da preskoči iz tehnične v nasilno obstrukcijo – pač nelahka in tupatam dolgočasna naloga ...» V nadaljevanju je Šuklje zapisal, kako mu je šlo na roko, da liberalci niso bili pozorni na njegovo strast do kajenja in mu je zelo prišel prav njihov predlog, da se pred vsakim glasovanjem določi desetminutni odmor. Brez možnosti za kajenje, ki jih je kot predsedujoči deželnega zbora imel, bi bila morda obstrukcija po Šukljetovem mnenju celo uspešna. Ko pa se je dovolj naužil nikotinskega opoja, je Šuklje te desetminutne pavze ukinil, češ da so obstrukcionisti tako ali tako morali že prej dodobra premisliti svoje predloge in da so ti odmori povsem nepotrebni. Šuklje takole opisuje, kako se je poskus tehnične obstrukcije liberalcev klavrno končal: »In tako se je seja dalje vlekla v pozno noč. Ker smo poznali take manevre že iz državnega zbora, sem dal v veliki dvorani svojega stanovanja pripraviti ležišča za utrujene pristaše lastne stranke. Na tleh sveže slamnjače in nove koce iz zaloge bolnišnice in prisilne delavnice, klub razporejen v šihte, tako so se mogli ožji kolegi počiti, seveda vedno pripravljeni, da jih zbudi dano znamenje iz spanja ter da morejo v sejno dvorano na glasovanje. Narodnonapredna opozicija ni bila kos telesnemu naporu. Proti enajsti uri zvečer je dr. Tavčar nejevoljno zaklical: 'Gospod glavar, mari bomo sedeli do šestih zjutraj?' 'Sem na razpolago gospodom,' sem odgovoril, 'ali stavite morebiti tozadeven predlog?' Ko obstrukcija uvidi, da nič ne opravi, so ob polnoči zapustili dvorano ter se podali domov. Sedaj smo bili mi gospodje v deželni dvorani! Povsem pravilno so se reševale ostale točke dnevnega reda, navzoča je bila Slovenska ljudska stranka in nekateri zastopniki nemškega veleposestva, ki so hrabro vztrajali do zadnjega. Ura je bila pol dveh ponoči, ko sem zaključil sejo, katera je bila trajala sedemnajst in pol ure /.../ Zmagali smo. Deloma si smem prisoditi delež na tej zmagi.«²⁴

Zaključek

Nedvomno lahko ugotovimo, da obstrukcija, kot skrajno in dokaj brutalno sredstvo, v kranj-

²⁴ Franjo Šuklje, n. d., str. 125–129.

skem deželnem zboru ni prinesla uspeha nobeni od strank, ki se je je oprijela. Ne klerikalci ne liberalci z njeno pomočjo niso uspeli izsiliti svojih ciljev. Do razpleta je prišlo na podlagi povsem drugih, bolj prefinjenih političnih prijemov. Kljub temu pa je gotovo, da je obstrukcija pripomogla k spoznanju, da je potrebno sklepati kompromise in iskati sporazum. Na vsak način pa je bila obstrukcija koristna, saj je pokazala tudi drugi (morda celo bolj pravi) obraz politikov, ki so se nenadoma in v trenutku iz častitljivih modrih mož spremenili v prostake in glumače, ki namesto pametnega dela za narodov blagor izvajajo klovnovsko-pocestniške ekscese in se obmetavajo z vulgarnimi izrazi.

V dandanašnjem času so pojmi o tem, kaj pomeni parlamentarna obstrukcija, bistveno drugačni od tistih, ki so veljali ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja. Danes mislijo politiki, da obstruirajo s tem, če se na kaki seji ne pojavijo. V preteklosti pa so bili njihovi kolegi veliko bolj inovativni. Poslovniki parlamentov oz. parlamentarnih teles so jim to omogočali, saj so bili veliko bolj liberalni od današnjih. Omogočali so naslednje oblike obstrukcije:

— nasilno obstrukcijo poslancev, tj. hrupno motenje normalnega zasedanja, predvsem govorenja predsedujočih v parlamentu oz. govorcev nasprotne strani;

— tehnično obstrukcijo v obliki večurnih govorov poslancev ali dajanja mnogoštevilnih predlogov oz. nujnih predlogov v obravnavo;

— provokacije v obliki nasilnega vedenja poslancev do kolegov iz nasprotnega tabora oz. hrupnega psovanja občinstva z galerije;

— oblike bolj ali manj nasilnega pritiska v okolici poslanske hiše v obliki demonstracij in nadlegovanj posameznih poslancev.

Ali današnje parlamentarno življenje pomeni napredek v primerjavi z nekdanjim, pa naj vsak presodi sam. V vsakem slučaju je vsaj glede obstrukcije manj pestro.

Zusammenfassung**SOLCHE SZENEN SIND DOCH NICHT ZU ERTRAGEN!***Die Obstruktion im Krainer Landtag zu Beginn des 20. Jahrhunderts*

Der Autor führt Beispiele von Obstruktionen an, die sich an der Wende zum 20. Jahrhundert im Krainer Landtag ereignet haben. Es scheint, dass diese Phänomene in der Landesvertretung von den stürmischen Ereignissen im Wiener Parlament beeinflusst waren, wo im Jahr 1897 deutschnationale und sozialdemokratische Abgeordnete Obstruktionstechniken anwandten, mit denen sie die Arbeit des Reichsrats zeitweise paralisieren konnten. Zur Obstruktion im Wiener Parlament kam es nach der Annahme der Badenischen Sprachverordnungen für Böhmen (diese brachten neben der symbolischen Gleichstellung der tschechischen und deutschen Sprache auch große Unannehmlichkeiten für deutsche Beamte, die nun Tschechisch hätten lernen müssen, und dienten gleichzeitig den Deutschen in Böhmen als Anlass, vor der vermeintlichen Gefahr der Tschechisierung der deutschen Teile Böhmens zu warnen). Demgegenüber war die Obstruktion in Krain mit Problemen des Wahlsystems verbunden. Seit der Jahrhundertwende bis zum Jahr 1905 bedienten sich die slowenischen Klerikalen der Obstruktion, da sie sich benachteiligt fühlten. Sie waren der Meinung, dass sie die Mehrheit der bäuerlichen Bevölkerung vertreten, ihnen aber durch die ungerechte Wahlordnung die Position einer Minderheit im Landtag zugewiesen wird. So versuchten sie zunächst eine technische Obstruktion – gelegentliche Unruhen und Provokationen während der Sitzungen des Landtags, was zur Unterbrechung der Sitzungen führte und zur Einbringung einer enormen Zahl an „dringlichen“ Anträgen. In weiterer Folge übten klerikale Abgeordnete auch gewaltsame Obstruktionstechniken aus – sie störten mit verschiedenen Instrumenten die Arbeit des Landtages in einem solchen Ausmaß, dass man die Redner nicht mehr verstand und Beratungen unmöglich waren. Später nahmen die slowenischen Liberalen Zuflucht zu Obstruktionstechniken, und zwar aus denselben Gründen: Sie waren der Meinung, dass die neu verabschiedete Wahlordnung ihnen schadete, weil

die Wahlkreise – durch Anschluss bäuerlicher Gebiete an die Städte und Märkte – in einer solchen Weise gebildet wurden, dass die Liberalen in die Rolle einer unbedeutenden Minderheit gedrängt wurden. In der Zeit der liberalen Obstruktion kam es sogar zu einer Sitzungsunterbrechung des Landtages aufgrund einer echten Sabotageaktion, nämlich das Werfen von Stinkbomben, weshalb die Abgeordneten nicht nur nicht sprechen, sondern auch nicht mehr atmen konnten. Die Obstruktion führte keines der beiden Lager im Krainer Landtag zum Erfolg. Sie war aber ein zusätzliches Argument für diejenigen, die überzeugt waren, dass die Suche nach Kompromissen und das Schließen von Übereinkünften dringend notwendig sind.